

Institutul Social Democrat „Ovidiu Șincai”

Bucuresti, str. Atena nr. 11, sector 1, tel. 230. 24.34, 230.24.74, 231.55.22
fax: 231.55.23, www.fisd.ro, e-mail: isd@rdsnet.ro

Buletin de analiză politică

Anul III, nr. 7 (31), 9 aprilie 2004

Buletin editat de Institutul Social Democrat “Ovidiu Șincai”
Reproducerea integrală sau parțială a textelor este permisă numai cu acordul ISD

SUMAR

I. Analiză politică internă

- Femeile în politică, între modă și necesitate3

II. Analiză politică internațională

- UE și combaterea terorismului după 11 martie 20047

I. Analiză politică internă

Femeile în politică, între modă și necesitate

Analiza caracteristicilor specifice electoratului feminin, impune o anumă abordare, care să țină seama de contextul socio-economic actual. Problemele întâmpinate de electoratul feminin sunt pe lângă cele generale ale societății românești și unele foarte specifice. Cercetările din ultimii ani au relevat continuitatea discriminării de gen în societatea românească, atât la nivelul situației familiale cât și la nivelul relațiilor sociale. Presiunile multiple asupra economiei a făcut ca femeile să fie unul din segmentele sociale cele mai dezavantajate de perioada tranziției.

1. Ce spun sondajele?

În general la nivelul societății românești, femeile sunt percepute per ansamblu drept inferioare bărbaților, percepție prezentă atât la bărbați cât și la femei. Studiile efectuate în ultimii ani au arătat că discriminarea de gen este o realitate cu rădăcini adânci în societatea românească. Această discriminare nu este identică la nivelul tuturor segmentelor sociale, depinzând de factori socio-demografici cum ar fi: vârsta, mediul de rezidență și educația. Totuși diferențierile între aceste segmente nu indică o ruptură, în sensul existenței unor aspecte sau domenii în care discriminarea să nu existe. Din următoarele segmente de populație: pensionari, elevi-studenți, șomeri, femei casnice, șomeri neînregistrați, populație ocupată, segmentele cele mai misogine sunt pensionarii și femeile casnice.

Barometrul de Gen din 2000 a relevat exis-

tența unor mari diferențe în privința percepției egalității de drepturi dintre bărbați și femei în funcție de studii. Dacă 59% din persoanele cu studii superioare admit existența inegalității de drepturi între femei și bărbați, acest procent se reduce la doar 39% în cazul populației cu studii primare. Perceperea unei egalități mai mari de către mediile în care femeile sunt mai dezavantajate decât bărbații poate semnifica o acceptare ca de normalitate a actualei situații. Comparativ, doar 54% din populație consideră că bărbații sunt mai capabili să conducă decât femeile, acest procent crescând la 65% în cazul populației cu educație primară și de la sat. Totuși obișnuința ca bărbații să fie conducătorii societății este atât de înrădăcinată în mentalul colectiv al românilor încât numai 2% din populație consideră că în viața publică ar fi de preferat să conducă femeile, în timp ce 36% spun că bărbații, iar pentru 58% sexul conducătorului nu contează. De altfel, faptul că bărbații sunt interesați ca femeile să nu intre în concurență cu ei, este un fapt acceptat de 65% dintre aceștia, dar doar de 49% dintre femei.

Unul din indicatorii importanți ai interesului pentru politică, participarea la vot, a diferit la ultimele alegeri semnificativ în funcție de sex, ridicându-se la 70% din bărbați și doar la 60% dinte femei. În medie, femeile citesc mai rar ziarele și ascultă radioul fiind mai puțin interesate de știrile politice. Electoratul feminin este mult mai pesimist, evidențiindu-se printr-o tendință mai mare de a considera că lucrurile merg într-o direcție greșită și că vor trăi mai rău peste una an. Ast-

fel, este explicabil de ce femeile sunt mai receptive la mesaje liniștitoare și optimiste. Așa cum era de așteptat, femeile sunt mult mai puțin mulțumite de statutul social oferit de actualul serviciu, dar și de banii pe care îi câștigă. Chiar dacă este mai nemulțumit și are o tendință mai mică de a avea încredere în oameni, electoratul feminin, este mai dispus de a acorda încrederea diferitelor instituții cum ar fi Biserica, Președinția, Guvernul, Justiția, Armata, Primăriile, Sindicate și partide politice. Legătura mult mai strânsă dintre electoratul feminin, în special cel rural și Biserica are o foarte mare importanță, atât sub aspectul încrederii, dar și al frecventării net superioare a slujbelor de la biserică.

Un alt aspect important este faptul că femeile au o tendință mult mai mare de a acorda credit persoanelor care au reușit în viață, identificând motive ca munca, meritul sau norocul, și mai puțin modalitățile ilegale. Femeile sunt mult mai mult de acord cu intervenția Statului în activitatea presei și a partidelor politice. Ele manifestă un sentiment de neputință față de fenomenul corupției, considerând că situația s-a înrăutățit de când a venit actualul Guvern. Totuși, problema corupției este mai puțin importantă pentru electoratul feminin. Raportarea la acțiunile Guvernului relevă faptul că femeile sunt net mai nemulțumite de măsurile luate în domeniul serviciilor de Sănătate. Electoratul feminin a deveni mai etatist în ultimii ani, mai ales prin prisma diminuării etatismului electoratului masculin, în special ca urmare a schimbării structurii pieței muncii. Femeile consideră că Statul ar trebui să se implice mai mult în rezolvarea problemelor oamenilor, în același timp considerând că impozitarea salariilor ar trebui să fie mai mică și salariile mai mari. Dintre problemele care sunt considerate mai importante de electoratul feminin, lipsa locurilor de muncă, veniturile mici, sărăcia le diferențiază de elec-

toratul masculin.

2. Prezența femeilor în viața politică românească

Prezența femeilor în viața politică românească a cunoscut o permanentă îmbunătățire începând cu 1992. În Camera Deputaților, numărul femeilor a crescut de la 5%, la 7%, respectiv 10,7% în cele trei legislaturi. Numărul de femei care sunt sau au fost prezente în Camera Deputaților în actuala legislatură este de 39. Totuși în camera superioară a Parlamentului, Senatul nu există decât 9 persoane de sex feminin, reprezentând doar 6% din total. La nivelul partidelor, din punct de vedere al prezenței femeilor, există o diferență destul de clară. Dacă pe listele PRM au fost alese 11 deputate, respectiv 13,6% din membrii grupului parlamentar, procentele scad treptat la PSD, UDMR, PD și PNL, PNL având o situație deficitară cu doar o deputată, reprezentând 3,1%.

Sub aspectul promovării femeilor în viața politică, actuala guvernare PSD reprezintă un progres, în Guvernul Adrian Năstase fiind numite la începutul mandatului 4 femei în posturi de ministru: Ecaterina Andronescu, Ministrul Învățământului, Hildegard Puwak, Ministrul Integrării Europene, Rodica Stănoiu, Ministrul Justiției, și Elena Dumitru, Ministrul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei. Totuși problemele de imagine au făcut ca la remanierile succesive, trei dintre femeile ministru să fie înlocuite, în momentul de față fiind prezente doar două femei în posturi de Ministru, Elena Dumitru și Speranța Maria Ianculescu, la noul Minister al Mediului și Gospodăririi Apelor.

Numărul femeilor politician din România care se bucură de succes și notorietate este destul de redus. Dacă la PNL Mona Muscă este una din personalitățile cele mai prezente,

în cazul PD sau UDMR nu se remarcă nici o figură de vârf din rândul femeilor. PRM poate fi considerat un caz atipic. Cu toate că este un partid puternic centralizat, cu un singur lider politic, respectiv Corneliu Vadim Tudor, prin atragerea unor femei, personalități în alte domenii, cum ar fi Mitzura Arghezi sau Irina Loghin, s-a încercat obținerea unei imagini de partid care promovează femeile în viața politică. Promovarea unui număr mai mare de femei, care nu au însă potențial de a deveni lider politici poate fi explicată printr-o strategie de atragere a electoratului feminin. Votul pentru PRM dar și încrederea în C.V. Tudor sunt dezechilibrate în sensul unei susțineri mult mai mari din partea electoratului masculin. La alegerile generale din 2000 CV Tudor a primit 32% din voturile acordate de bărbați și doar 24% din cele acordate de femei. Prezența femeilor în conducerea executivă ale partidelor, prezumtiv *locusul* puterii în cadrul partidelor este de asemenea foarte redusă. În PNL Mona Muscă ocupă un loc de vicepreședinte, în PSD – la nivelul Delegației Permanente dintr-un total de 25 membri, mai există doar o femeie, Hildegard Puwak. În conducerea centrală a PRM, nu există nici un vicepreședinte de sex feminin, cea mai înaltă poziție fiind de Secretar Executiv, funcție ocupată de Leonida Lari. De asemenea, în conducerea centrală restrânsă a PD, nu există nici o persoană de sex feminin, în cea extinsă din aproximativ 60 de membri doar 7 sunt persoane de sex feminin.

Sub aspectul susținerii femeilor în viața politică, în special la nivelul administrației locale, partidul care se remarcă cel mai mult prin prezența femeilor în structurile de conducere, dar și la nivelul candidaturilor pentru actualele alegeri locale este PUR. Fiind cotate în sondaje sub 5%, opțiunea pentru candidate de sex feminin, cu un profil de om de succes în carieră, la toate primăriile din București,

dar și la alte câteva orașe mari, poate fi interpretată mai degrabă ca o strategie de atragere a atenției prin ineditul candidaturilor.

Din perspectiva viitoarei campanii electorale pentru Președinția României, unul din candidații outsideri actualului sistem politic este Lia Roberts. Având profilul românului care a avut succes în afară și se întoarce pentru a ajuta țara, Lia Roberts a avut un câștig de notorietate care poate fi considerat fulgător. Totuși unul din punctele slabe care va fi intens speculat în campania electorală, este reprezentat de modalitatea în care a făcut avere și anume căsătoria cu bărbați bogați și btrâni, cărora le-a moștenit averea. Sub acest aspect creșterea în credibilitate va fi foarte mult limitată, ca și șansele de a deveni un actor semnificativ în cursa prezidențială.

Dacă actualul sistem electoral face mai ușoară promovarea femeilor, datorită faptului că votul pe liste este necompetitiv la nivel individual, în cele două alegeri de tip individual situația este foarte dezechilibrată. Alegerea președintelui și a primarilor, singurele alegeri individual competitive, demonstrează incapacitatea femeilor de a concura în mod direct cu bărbații. În timp ce printre candidatele la Președinție au rămas doar figuri exotice, neluate în serios, numărul primarilor de sex feminin la nivelul țării este de sub 1%. La nivelul societății, numărul femeilor cu posturi de conducere în administrația publică și alte instituții de stat a variat între 26% și 29% în perioada 1994 – 1996, după 1997 scăzând la 24%. După 2000 se observă reluarea procesului de creștere procentuală.

Promovarea drepturilor femeilor nu a constituit o miză politică importantă în perioada post-comunistă. Cu toate că în general programele partidelor politice au conținut capitole referitoare la situația femeii, în campania electorală acest subiect nu a fost dezbătut decât în legătură cu tema mult mai largă a

protecției sociale. Principalul motiv al acestei stări de fapt este lipsa unei clase mijlocii puternice, mai ales lipsa unui număr mare de femei care să fi reușit prin propriile forțe. Singurele partide care au oferte politice consistente pentru situația femeilor sunt PSD și PD. La nivel declarativ cele două programe se suprapun în mare parte, punctele comune fiind: impunerea egalității între sexe, promovarea femeilor în politică, asigurarea egalității de șanse, asigurarea unui mai bun acces la calificări înalte și locuri de muncă mai bune, asigurarea unui parteneriat între părți egale la nivelul vieții familiale. Punctele suplimentare, conținute de programul PSD, sunt referirile la problemele femeilor cu un statut social inferior, cum ar fi combaterea sărăciei femeilor, a violenței. Oferta specifică pentru electoratul feminin a PNL, PRM și UDMR este aproape inexistentă, rămânând la stadiul unor declarații vagi și generale.

Concluzii

- Oferta partidelor politice pentru electoratul feminin este relativ limitată, această situație fiind determinată de lipsa unui interes social puternic pentru dezbateri în acest domeniu.
- Sub aspectul receptivității la mesajele politice, la nivelul electoratului feminin, se pot distinge două mari grupuri: electoratul feminin urban, cu educație superioară și ocupații care aduc venituri semnificative, acest

grup fiind destul de restrâns (sub 10% din electoratul feminin) și grupul preponderent, fără o localizare specifică pe dimensiunea rural-urban, cu educație de la primară la liceală, dar cu un statut social și un nivel al veniturilor inferior.

- **PSD ar trebui să pregătească o ofertă consistentă în domeniul protecției sociale în special în domeniile sănătății și al ofertei de locuri de muncă.**

- **PSD trebuie să promoveze ideea că Statul este dator să se preocupe de ameliorarea situației femeilor.**

- **PSD ar trebui să evite mesajele de tip conflictual, optând pentru promovarea unor mesaje pozitive, care să pună accent pe valorizarea comunității și mai puțin a individualismului.**

- **În privința îmbunătățirii situației femeilor este de asemenea de dorit evitarea unor promisiuni de îmbunătățire radicală, femeile având o tendință mult mai mică de a da crezarea unor mesaje de tip radical, promovându-se mai degrabă mesaje optimiste și empaticе.**

- **Insistarea pe promovarea femeilor în viața politică nu va aduce neapărat beneficii electorale, mai ales la nivelul electoratului feminin cu educație primară și medie.**

- **Mesajul pentru electoratul feminin nu ar trebui promovat preponderent de femei, ci și de lideri de sex masculini cu un profil comunicațional persuasiv-afectiv.**

II. Analiză politică internațională

UE și combaterea terorismului după 11 martie 2004

Deși Europa cunoaște terorismul de multă vreme, atacurile de la Madrid din 11 martie 2004 au reprezentat un moment de cotitură pentru ceea ce înseamnă raportarea statelor și a populațiilor la problema terorismului. Dacă pentru Europa terorismul era perceput ca un fenomen limitat înainte de 11 septembrie 2001 sau general, dar îndepărtat după aceea, (atacurile teroriste au avut loc în afara Europei – SUA, Indonezia, Maroc), după 11 martie a.c. terorismul a devenit un factor tangibil: a ajuns un element care a influențat opțiunea electorală într-o țară democratică – Spania – și, de asemenea, a pătruns pe agenda organismelor europene. Atentatele din 11 martie au readus în discuție eforturile care se fac în Europa pentru a se ajunge la o poziție politică comună față de acest flagel.

1. Diferențe de abordare SUA-UE

Diferențele dintre statele europene și SUA în ceea ce privește abordarea fenomenului sunt pregnante. Dacă SUA concep terorismul ca un agent global, un fenomen unic, care se manifestă particular, statele europene au preferat să ia în considerare terorismul împreună cu cauzele sale sociale, politice și economice. Pentru SUA există terorism în general, pentru Europa există/existau terorisme localizate

(cel basc, cel nord-irlandez, cel corsican, cel de extremă stângă).

La nivel juridic, în SUA un act terorist este considerat un act de război, iar cei care îl execută sunt asimilați inamicilor militari, care nu beneficiază de garanții de drept așa cum beneficiază un infractor de drept comun. Spre deosebire de această situație, în UE terorismul este definit ca fiind *crimă*, ceea ce înseamnă conceperea sa ca problemă internă/penală excludând, printre altele, adoptarea unei strategii militare față de pericolul terorist. Apoi, lista cu grupurile teroriste ale UE și cea a SUA nu concide. De asemenea, nu coincide nici politica de informații și nici politicile sectoriale. De exemplu, Statele Unite au o politică de toleranță zero față de anumite organizații teroriste (Hamas și Hezbollah), iar urmărirea și înghețarea mijloacelor lor financiare este o prioritate, în timp ce UE a adoptat până acum o poziție mai moderată, probabil în speranța că astfel va contribui la soluționarea conflictului din Orientul Mijlociu.

Dincolo de acestea, probabil că cea mai importantă diferență este aceea că statele UE au acționat până acum ca state separate, iar SUA, evident, ca entitate unitară. Statele Unite au un program efectiv, coerent, care cuprinde măsuri legislative și practice, un departament guvernamental și un responsabil cu securitatea națională.

2. Combaterea terorismului – un sector slab integrat

În UE, eforturile antiteroriste au un nivel incipient, din două motive: pe de o parte, statele preferă să abordeze la nivel individual problemele antiteroriste, colaborând destul de puțin între ele; pe de altă parte, combaterea terorismului este o politică extinsă peste domeniile de competență cel mai puțin integrate din UE, domeniile justiției și poliției, respectiv domeniul politicii comune de apărare și securitate.

În iunie 2002 s-a căzut de acord asupra unor măsuri precum instituirea unui mandat de arestare european, edificarea unui cadru de cooperare financiară și polițienească, a unui sistem de alertare similar cu cel din SUA. Totodată, s-a ajuns la un consens între membrii Comisiei în privința adoptării unei clauze prin care statul afectat de un atac terorist să beneficieze de ajutor din partea celorlalte. Dar eficiența acestor măsuri a fost însă redusă sau chiar nulă datorită, pe de o parte, reticenței unor state UE de a adopta o poziție similară SUA față de terorismul mondial, iar pe de altă parte, de lentoarea procesului de integrare instituțională în domeniile justiției și poliției.

Unul dintre sectoarele cel mai puțin integrate este cel al informațiilor. Măsurile antiteroriste implică gestionarea eficientă și unitară a informațiilor cu privire la potențialele amenințări care au ca ținte state ale UE. Statele UE nu recurg în rezolvarea acestei probleme la cadrele politicii de securitate, apărare, justiție și poliție comune, ci la serviciile de informații ale fiecărui stat în parte. Serviciile de informații sunt încă aceleași organisme care țin mai degrabă de o con-

cepție statalistă a UE și sunt un domeniu în care suveranitatea statului nu este cedată în favoarea Uniunii, ca urmare nu există o politică comună de integrare a acestora și, deci, nici o politică comună și unitară de gestionare a informațiilor relevante. Unele state, cum ar fi Belgia, care are un sistem polițienesc, judiciar și de informații mai degrabă eficient, ar prefera existența unui organism european similar FBI sau CIA, însă această posibilitate este combătută de state precum Franța sau Germania. De asemenea, există diferențe între legislația fiecărui stat în ceea ce privește colectarea datelor, domeniile în care aceasta este permisă și intervalele de menținere a acestora la dispoziția instanțelor. Marea Britanie a mers în această privință pe o politică similară SUA (probabil datorită angrenării decise alături de aceasta în combaterea terorismului), permițând colectarea de date provenind din rețelele de telefonie mobilă și internet.

O altă problemă care a împiedicat conturarea unei politici comune a fost inexistența unui mandat de arestare la nivel comunitar, ceea ce face în practică foarte dificile proceduri ce vizează extrădarea unor suspecți, urmărirea transfrontalieră, colaborarea polițiilor diferitelor state și cauzează pierdere de timp în anchetarea unor suspecți și în prevenirea unor acte teroriste. Statele care nu au ratificat adoptarea unui mandat de arestare comun sunt Germania, Italia, Austria, Grecia și Olanda.

3. Măsurile preconizate după 11 martie 2004

Aceste deficiențe au fost observate mai pregnant după 11 martie și au fost discutate la

sesiunea Consiliului European din 25 – 26 martie 2004 de la Bruxelles. Consiliul a adoptat un comunicat asupra măsurilor antiteroriste care trebuie adoptate. S-au propus pași în trei direcții: reglementarea schimbului de informații, întărirea cooperării operaționale între state și adoptarea unor măsuri legislative care interesează efortul antiterorist.

În privința măsurilor legislative, cele mai importante măsuri vizate sunt cea privind adoptarea legislației privind mandatul de arestare european, adoptarea legislației care să permită înființarea unor echipe de investigare comune, identificarea, urmărirea și confiscarea mijloacelor financiare ale grupurilor teroriste și înființarea Eurojust.

De asemenea, tot cu privire la latura juridică a combaterii terorismului, Consiliul a propus un set de măsuri care să cuprindă reținerea datelor din rețelele de telecomunicații, un „cazier judiciar” european, o bază de date criminalistice (ADN, amprente) și simplificarea schimbului de informații între autoritățile de anchetă ale statelor.

În ceea ce privește întărirea cooperării operaționale, s-a propus adoptarea unui acord cu privire la intrarea în funcție a Europol și Eurojust până în iunie 2004 și desemnarea de către fiecare stat a responsabililor cu probleme Eurojust la nivel național, precum și reactivarea Forței Operative Antiteroriste, despre care s-a discutat și în 2002. În privința maximalizării eficienței sistemelor de informare, Consiliul a recomandat adoptarea Sistemului de Informații Schengen II, care, în colaborare cu alte sisteme existente, să colecteze informații de tip ADN, amprente, date cu privire la vize în scopul identificării mai rapide a suspectilor. De asemenea, schimbul de informații a fost extins la toate stadiile

anchetării suspectilor de terorism. Aplicarea tuturor acestor măsuri are ca termen luna iunie 2004.

În fine, Consiliul l-a numit pe fostul ministru adjunct de interne olandez Gijs de Vries responsabil cu coordonarea organelor europene însărcinate cu combaterea terorismului, într-un post similar celui al Secretarului pentru Securitate Internă al SUA. Înființarea acestui post înseamnă repetarea unor pași pe care și SUA i-au făcut și exprimă necesitatea comună ca diversele servicii utile în combaterea terorismului, chiar la nivel statal, să fie coordonate pentru a fi eficiente în efortul antiterorist. Această necesitate este cu atât mai stringentă la nivel supranațional.

4. Măsurile preconizate între formulare și aplicare

Adoptarea acestor măsuri este însă doar în stadiul de acord între miniștrii statelor membre. Au existat divergențe în ceea ce privește unele probleme. Germania a solicitat un termen mai lung pentru implementarea mandatului de arestare european, motivând că procesul de adoptare a aceste măsuri în landuri este lent, datorită autonomiei legislative. De asemenea, Franța și Germania au presat pentru adoptarea cât mai grabnică a unor măsuri precum datele biometrice (amprente) în pașaportul celor ce intră în spațiul UE. În acest timp, Marea Britanie a solicitat urgentarea procedurilor pentru implementarea celor adoptate de Consiliu în toate privințele în care s-au luat hotărâri. De poziția Marii Britanii, un stat care a adoptat un program apropiat de SUA în ceea ce privește combaterea terorismului, s-a apropiat cel mai mult Franța, care, ulterior atacurilor din Spania se consideră o

țință potențială. Franța, prin ministrul său de interne, încearcă să promoveze o „politică a nucleelor” în privința adoptării de măsuri antiteroriste împreună cu celelalte state mari ale UE – Germania, Marea Britanie, Franța și Italia, ceea ce pune din nou în discuție unitatea UE mai ales în condițiile în care zece noi state sunt pe punctul de a deveni membri.

Se poate observa o oarecare discrepanță între cadrul formal al măsurilor luate, care este relativ elaborat, în principiu, și aplicarea practică a acestora la nivel central. Chiar dacă a fost numit, nu se știe foarte exact ce sarcini are coordonatorul activităților antiteroriste. Pe de altă parte, asupra punerii în practică a măsurilor preconizate impietează și distribuția competențelor în interiorul organismelor europene. Consiliul European a ajuns la o înțelegere de principiu asupra necesității adoptării măsurilor, dar nu toate statele le adoptă în același timp, ceea ce reduce valoarea declarației finale a summitului la o simplă declarație de principii sau intenții. În plus, nici Comisia Europeană nu are competențe în determinarea statelor individuale de a implementa măsurile decise, mai ales că ele se referă la chestiuni de securitate. Astfel că, în pofida acordului general al statelor că acțiuni teroriste precum cele petrecute în SUA sau Spania trebuie combătute urgent și cu toată forța, este de așteptat ca punerea în practică a acestui acord de principiu să dureze cel puțin un an.

Se poate observa așadar că perceperea urgenței măsurilor antiteroriste la nivel european este diferită între statele membre, chiar și după atacurile de la Madrid. Aceasta are efecte în planul ritmului implementării practice a politicilor europene și este în mod evident cea mai importantă piedică în calea unei

politici europene coerente, în condițiile în care combaterea terorismului este văzută în continuare ca o problemă de securitate națională și nu europeană. Din acest punct de vedere, problema combaterii terorismului are o legătură indisolubilă cu problema definirii securității europene și a edificării unei politici comune în acest sens – așa-numita CFSP. Cu alte cuvinte, se pare că până în momentul în care UE nu va avea o astfel de politică comună, nu va reuși să gestioneze problema terorismului ca problemă comună.

5. Antiterorism și drepturile omului

Măsurile antiteroriste nu interesează, în practică, doar lupta împotriva terorismului, ci provoacă dezbateri intense cu privire la implicațiile mai largi pe care le-ar putea avea. În mod aproape identic cu evoluția evenimentelor din SUA, în Europa a început dezbateră publică despre relația dintre respectarea drepturilor omului și necesitatea combaterii terorismului. Organizații nonguvernamentale care se ocupă cu supravegherea drepturilor civile și-au exprimat preocuparea cu privire la faptul că măsurile preconizate ar putea să impiețeze asupra exercitării drepturilor fundamentale ale omului. Una dintre aceste organizații, Statewatch, consideră că mai mult de jumătate dintre măsurile avute în vedere la ședința Consiliului European de la Bruxelles nu au legătură cu prevenirea atacurilor teroriste precum cele petrecute în Spania și că sunt mai degrabă măsuri de supraveghere generalizate care ar putea fi utile în creșterea controlului politic al statelor asupra cetățenilor. Cea mai controversată inițiativă este cea legată de introducerea datelor biometrice în pașapoarte și permise de rezidență pentru cetățenii din

afara UE sau chiar pentru cetățeni ai statelor UE. Aceasta ar putea să afecteze dreptul de liberă mișcare în interiorul statelor UE și caracterului privat al corespondenței. Este evident că state precum Germania (care, de altfel, frânează adoptarea unor măsuri precum mandatul de arestare european), Franța sau Marea Britanie încearcă să preseze pentru adoptarea unor astfel de măsuri în scopul de a fi folosite în cadrul politicilor fiecăruia dintre ele în domeniul imigrației. Stoparea imigrației, mai mult decât combaterea activităților teroriste, ar putea fi mobilul disponibilității unora dintre statele UE de a adopta măsurile respective. În viitorul apropiat (16 aprilie) la Viena va avea loc o reuniune a miniștrilor de interne din statele UE în legătură cu care ministrul de interne austriac a anunțat că subiectele dezbătute vor fi legate exact de implementarea măsurilor privind culegerea informațiilor personale. Se vor discuta înființarea unei bănci de date privind amprente, intensificarea schimburilor de informații între state despre cei care solicită vize, măsuri standardizate de securitate la aeroporturile europene, impunerea de date biometrice în pașapoarte, ceea ce indică că ariile de interes sunt mai degrabă controlul fluxului persoanelor în general și pare să îndreptățească criticile celor care observau că măsurile conferă puteri discreționare statelor asupra indivizilor.

Concluzii

Paradoxal, după cum observă unii cercetători, terorismul poate juca rolul unui factor integrator în UE. Atentatele din 11 septembrie au grăbit procedurile de adoptare a unei

poziții comune în privința existenței amenințării teroriste. Atentatele din 11 martie au impulsionat adoptarea legislativă a acestor măsuri. Din păcate, această integrare apare doar ca reacție la evenimente tragice (11 septembrie 2001, 11 martie 2004), ceea ce pune sub semnul întrebării capacitatea autonomă a UE de a grăbi integrarea la nivelul unei politici de securitate comune. Faptul că nu există un răspuns unitar dat actelor teroriste întârște această afirmație.

Pe de altă parte, se poate observa că terorismul se transformă din mijloc de presiune asupra politicianilor în mijloc de influențare a deciziilor politice nu doar la nivelul politicianilor, ci dinspre populație, ceea ce îl legitimează într-un fel. Un exemplu în acest sens sunt rezultatele recentelor alegeri din Spania. UE este astfel prinsă între presiunea opiniei publice, pentru care terorismul devine o problemă cotidiană și relativa inerție ce se manifestă la nivelul clasei politice din fiecare din statele membre. Această chestiune este foarte importantă pentru UE: poate integrarea să reprezinte un plus palpabil pentru populație față de strategiile fiecăruia dintre statele membre sau acestea vor continua să abordeze problema terorismului la nivel individual și eventual cu un nivel mai mare de cooperare? Din punctul de vedere al opiniei publice, UE va deveni semnificativă ca furnizor de securitate doar în cazul unui răspuns afirmativ. În caz contrar, populația va considera că statul este cel mai adecvat cadru de rezolvare al acestei probleme, ceea ce va însemna un pas înapoi în ceea ce privește constituirea solidă a unei identități europene la nivelul cetățeanului obișnuit.